

WWF *for a living planet*

WWF
Lintulahdenkatu 10
00500 HELSINKI

Puh: (09) 7740 100
Faksi: (09) 7740 2139
www.wwf.fi, www.panda.org

Vaasan hallinto-oikeudelle
(vaasa.hao@oikeus.fi)

4.9.2024

VALITUS KALATALOUSVELVOITTEIDEN MUUTTAMISESTA

ASIA: Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttaminen, Kemi, Keminmaa, Kemijärvi, Tervola ja Rovaniemi, Nro 97/2024 Dnro PSAVI/932/2017

* Hakijana asiassa on ollut Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

MUUTOKSENHAKIJA

Maailman Luonnon Säätiö – World Wide Fund for Nature, Suomen rahasto sr
("WWF Suomi")
Lintulahdenkatu 10, 00500 Helsinki

WWF Suomi on rekisteröity säätiö. Säätiön tarkoituksena on "...vaalia luontoa Suomessa ja ulkomailla toimimalla luonnonvaraisten alueiden säästämiseksi ja hoitamiseksi sekä uhanalaisten eläin- ja kasvilajien varjelemiseksi." Kaikki suomalaiset vaelluskalalajit ovat uhanalaisia. WWF Suomen toiminta-alue on koko Suomi. Virtavesityö on yksi keskeisistä tavoista, joilla WWF Suomi toteuttaa ympäristön- ja luonnonsuojelua.

PROSESSIOSOITE

Raija-Leena Ojanen
Lintulahdenkatu 10, 00500 Helsinki
puh. 05059902332
sähköposti: raija-leena.ojanen@wwf.fi

Valitusaika

Valitusaika päättyy valitusosoituksen mukaan 4.9.2024

1. VAATIMUKSET

WWF Suomi katsoo, että muutetut kalatalousvelvoitteet eivät vastaa niitä vaatimuksia, jolle ne tulisi voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti asettaa. Vesilain (587/2011) 3:14 §:ää ja 3:22 §:ää, jotka säätelevät kalatalousvelvoitteiden asettamista, ei ole tulkittu vesipuitedirektiivin (VPD) (2000/60/EY) asettamien unionioikeudellisten velvoitteiden edellyttämällä tavalla.

EU-oikeuden tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi muutoksenhakija vaatii, että Vaasan hallinto-oikeus muuttaa aluehallintoviraston päätöstä (Nro 97/2024 Dnro PSAVI/932/2017) seuraavasti:

1.1 Muuttamalla määräystä 1 siten, että sen kappaleet 3, 4 ja 5 korvataan seuraavalla muotoilulla:

”Kalan kulun mahdollistavat rakenteet tulee suunnitella ja toteuttaa siten, että ne soveltuvat parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen kaikille Kemijoen alkuperäisille kalalajeille (ml. vaellussiika, ankerias ja nahkiainen), ja että ekologinen jatkumo toteutuu ympärivuotisesti. Lisäksi vaellusrakenteiden vesitys tulee määrittellä määrällisesti, laadullisesti ja ajallisesti riittäväksi voimalaitoskohtaisesti siten, että ne toteuttavat vaatimusta riittävästä ympäristövirtaamasta.”

1.2 Hyväksymällä hakijan vaatimukset 1 b) ja 1 d)

1 b) *Kalateitä ja voimalaitoksia on käytettävä niin, että PVO-Vesivoima Oy:n omistaman Isohaaran voimalaitoksen alapuolelle tulevista lohista vähintään 90 % nousee padon yläpuolelle ja niistä vähintään 75 % nousee Kemijoki Oy:n omistamien Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten kalateiden kautta Valajaskosken padon yläpuolelle. Tavoitteet tulee saavuttaa 5 vuoden kuluttua siitä, kun kalatiet ovat valmistuneet.*

1 d) *Kunkin voimalaitoksen yhteyteen toteutettavan alasvaellusreitit tulee toimia niin, että Valajaskosken yläpuolelle tulevista vaelluspoikasista 60 % selviytyy viiden voimalaitoksen ohi Isohaaran voimalaitospadon alapuolelle. Voimalaitoksia on käytettävä niin, että se tukee vaelluspoikasten selviytymistä jokisuuhun.*

1.3 Muuttamalla määräystä 5 siten, että se vastaa hakijan vaatimuksen 5 kohdan ”Merivaellualueet” alakohdissa a) ja b) esitettyä

a) *Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille tulee tehdä lohien ja meritaimenen kotiutusistutuksia suhteutettuna poikastuotantopinta-alaan. Pääosa lohien kotiutusistutuksista tulee kohdentaa Ounasjoen vesistöalueelle ja meritaimenen istutukset Kemi- ja Ounasjoen sivujokiin. Istutusmäärän tulee vastata yhteensä*

vähintään 2 miljoonaa yksivuotiasta lohenpoikasta/vuosi ja 200 000 yksivuotiasta meritaimenen poikasta/vuosi. Istutusmääriä voidaan sopeutuvan velvoitehoidon periaatteilla tarkistaa kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla, mikäli vesistöalueen kalakantojen seurannassa todennetaan merkittävää luonnonpoikastuotantoa. Kotiutusistutuksissa voidaan käyttää mätiä ja eri-ikäisiä poikasia. Istutuspoikasten iästä sovitaan kalatalousviranomaisen kanssa. Kotiutusistutusten toimeenpano tulee aloittaa heti seuraavassa kalanviljelyn tuotantokierrossa muutoshakemuksen tultua ratkaistuksi.

b) *Kemijoen edustan merialueelle ja Kemijokisuuhun tulee istuttaa 700 000 lohen, vähintään 14 cm:n sekä 100 000 meritaimenen, vähintään 18 cm:n pituista vaelluspoikasta. Enintään 50 % lohen ja taimenen vaelluspoikasista voidaan vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla.*

1.4 Hyväksymällä hakijan vaatimuksen 2

Ossauskosken, Petäjaskosken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä on tehtävä teknis-taloudellinen ja biologinen toteutettavuusselvitys ja suunnitelma. Selvitys ja suunnitelma on liitettävä lupaehtojen tarkistamista koskevaan hakemukseen.

1.5 Hyväksymällä hakijan vaatimuksen 3 siltä osin, kuin vaatimuksessa vaaditaan asettamaan *Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijoiden velvoitteeksi hakea rakentamislupaa ja toteuttaa kalatiet. Hakijan vaatimuksesta poiketen rakentamislupa tulee osoittaa haettavaksi viimeistään vuoteen 2027 mennessä.*

2. VALITUKSEN PERUSTELUT

2.1 Yleistä

Aluehallintovirasto (AVI) on arvioinut, että Kemijoen kalatalousvelvoitteita koskevien päätösten (PSVEO nro 78/79/II, 28.12.1979 ja KHO nro 8620/80, 30.5.1980) antamisen jälkeen olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Tästä syystä AVI on päättänyt muuttaa Pohjois-Suomen vesioikeuden 28.12.1979 antamallaan päätöksellä nro 78/79/II määräämää ja korkeimman hallinto-oikeuden 30.5.1980 päätöksellään nro 2860/80 muuttamaa Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalatalousvelvoitetta.

Vesilain kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevan 3:22 §:n perimmäisenä tarkoituksena on katsottu olevan sen varmistaminen, että kalatalousvelvoitteet saadaan vastaamaan sitä tasoa, jolle ne tulisi voimassa olevan lainsäädännön perusteella asettaa.¹ Kemijoen kalatalousvelvoitteiden asettamista koskevien päätösten antamisen jälkeen voimaan on tullut EU:n vesipuitedirektiivi. Viranomaisilla on velvollisuus tulkita kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti. Huomioon on otettava myös EU-oikeudellinen soft-law aineisto, kuten erilaiset ohjeasiakirjat ja suositukset.²

Vesipuitedirektiivi asettaa Suomelle oikeudellisen velvoitteen³ saavuttaa voimakkaasti muutettujen vesimuodostumien hyvä ekologinen potentiaali/hyvä saavutettavissa oleva ekologinen tila vuoteen 2027 mennessä (VPD 4(1)(a)(iii) ja 4(4) artiklat). Vesimuodostumien ekologinen potentiaali määritetään suhteessa toimenpiteiden kautta saavutettavissa olevaan parhaaseen tilaan. Voimalliset, joita valituksenalainen päätös koskee, sijaitsevat voimakkaasti muutetuiksi nimetyillä Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumilla. Molempien vesimuodostumien ekologinen tila on arvioitu tyydyttäväksi suhteessa parhaaseen saavutettavissa olevaan tilaan.⁴

Vesipuitedirektiiviä koskevan CIS-ohjeasiakirjan mukaan hyvää ekologista potentiaalia ei ole mahdollista saavuttaa ilman, että päästään lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa eli tilaa, joka on niin lähellä häiriötöntä ekologista jatkumoa kuin mahdollista. Ekologisella jatkumolla tarkoitetaan muun muassa organismien liikkeitä vesiekosysteemissä, ja sillä varmistetaan, että pintavesityypille ominaisten vedessä elävien lajien elinympäristöt ovat ajallisesti ja paikallisesti yhteydessä toisiinsa, jotta lajit voivat toteuttaa elinkiertonsa itseään ylläpitävinä kantoina.⁵

Valituksenalaisen päätöksen mukaisten kalatalousvelvoitteiden tulisi siis olla sellaiset, jotka mahdollistavat Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumien hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamisen. Koska vesimuodostumien hyvän ekologisen potentiaalin saavuttaminen ei ole mahdollista ilman, että niissä päästäisiin lähelle niin häiriötöntä ekologista jatkumoa kuin mahdollista, uusien kalatalousvelvoitteiden tulisi taata riittävän ekologisen jatkumon toteutuminen. Tältä osin määräyksiin liittyy puutteita, jonka vuoksi niihin tulee tehdä WWF Suomen vaatimat muutokset.

WWF Suomen määräyksiin vaatimat muutokset ovat yhdenmukaisia komission Suomelle antamien suositusten kanssa, joiden mukaan Suomen tulisi tarkistaa kaikki olemassa olevat vesivoimaluvat vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi,

¹ Hollo 2010, s.7

² Ks. Asia C-322/88, Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles, kohta 18 ja asia C-106/89, Marleasing, 8 kohta

³ Tilatavoitteiden oikeudellinen velvoittavuus on todettu Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa C-461/13 Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e.V. v. Saksa, kohdat 39, 41 ja 43.

⁴ Karjalainen ym. 2022 s. 64

⁵ Euroopan komissio 2019a, s. 32–33

erityisesti ekologisen virtaaman, kalateiden ja muiden haittojen lieventämistoimenpiteiden osalta.⁶

2.2 Perustelut vaatimukseen määräyksen 1 muuttamisesta

Määräyksessä 1 luvanhaltijoille asetetaan selvitys- ja suunnitteluvollisuus kalankulun mahdollistavista rakenteista. Määräyksen kappaleen 3 mukaan kalankulun mahdollistavat rakenteet on suunniteltava siten, että ne soveltuvat vähintään lohen ja meritaimenen ylös- ja alasvaellukseen. Kappaleissa 5 ja 6 tähän vaatimukseen esitetään täsmennyksiä muun muassa veden johtamiseen sekä rakenteiden käyttöaikaan liittyen.

WWF Suomi katsoo, että määräyksen 1 kappaleet 3, 5 ja 6, jotka varmistavat kalankulun mahdollistavien rakenteiden soveltuvuuden vain lohelle ja meritaimenelle, mutta sivuuttavat esimerkiksi vaellussiian, ankeriaan ja nahkiaisien, eivät ole riittäviä varmistamaan, että Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumissa päästäisiin lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa, joka on edellytys sille, että vesimuodostumat voivat saavuttaa hyvän ekologisen potentiaalin.

Tämä johtuu siitä, että vaatimus päästä lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa ei priorisoi mitään tiettyjä kala- tai eliölajeja. Ekologisen jatkumon tarkoituksena on varmistaa, että pintavesityypille ominaisten vedessä elävien lajien elinympäristöt ovat ajallisesti ja paikallisesti yhteydessä toisiinsa, jotta lajit voivat toteuttaa elinkiertonsa itseään ylläpitävinä kantoina.⁷ WWF Suomen näkemyksen mukaan on selvää, ettei vaatimusta päästä lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa voida täyttää asettamalla tietyille lajeille vain istutusvelvoitteita, kuten päätöksessä on esimerkiksi vaellussiian osalta tehty.

Hyvän ekologisen potentiaalin saavuttaminen edellyttää ekologisen jatkumon ohella ympäristövirtaamaan huomioon ottamista. Euroopan komissio on kehottanut Suomea vuonna 2019 toimeenpanemaan ympäristövirtaaman kaikilla vesienhoitoalueilla.⁸ CIS-ohjeasiakirjan mukaan voimakkaasti muutetuissa vesimuodostumissa ympäristövirtaaman on oltava sellainen, että se ei estä hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamista.⁹ Suomen ympäristökeskus on julkaissut vuonna 2023 priorisointikriteeristöt ja menetelmät, joilla voidaan alustavasti arvioida ja tunnistaa ympäristövirtaaman kannalta parhaat kohteet.¹⁰

⁶ Euroopan komissio 2019b, s. 22

⁷ Euroopan komissio 2019a, s. 32–33

⁸ Euroopan komissio 2019b, s. 22

⁹ Euroopan komissio 2019a, s.132

¹⁰ Hellsten, Koljonen ja Turunen 2023

WWF Suomen näkemyksen mukaan, jotta Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumat voisivat saavuttaa hyvän ekologisen potentiaalin, luvanhaltijat tulisi määräyksessä 1 nimenomaisesti velvoittaa suunnittelemaan kalankulun mahdollistavat rakenteet siten, että ne täyttävät voimakkaasti muutetuissa vesimuodostumissa ympäristövirtaamalle asetetut vesipuitedirektiiviin pohjautuvat kriteerit.

Edellä mainitun perusteella WWF Suomi katsoo, että 1 määräyksen kappaleet 3, 5 ja 6 tulisi korvata seuraavalla muotoilulla, jotta määräys olisi yhdenmukainen vesipuitedirektiivin mukaisten vaatimusten kanssa:

Kalankulun mahdollistavat rakenteet tulee suunnitella ja toteuttaa siten, että ne soveltuvat kaikille Kemijoen alkuperäisille kalalajeille (ml. vaellussiika, ankerias ja nahkiainen), ja että ekologinen jatkumo toteutuu ympärivuotisesti. Lisäksi vaellusrakenteiden vesitys tulee määrittellä määrällisesti, laadullisesti ja ajallisesti riittäväksi voimalaitoskohtaisesti siten, että ne toteuttavat vaatimusta riittävästä ympäristövirtaamasta.

2.3 Perustelut vaatimukseen hyväksyä hakijan vaatimukset 1 b) ja 1 d) koskien kalateille asetettavia prosenttiperusteisia toimivuusvaatimuksia

Aluehallintovirasto ei ole asettanut määräyksissään kalateiden toimivuudelle hakijan vaatimusten 1 b) ja 1 d) mukaisia prosenttiperusteisia toimivuusvaatimuksia. WWF Suomi haluaa huomauttaa, että nousevien kalojen määrän arviointi on mahdollista esimerkiksi kaikuluotaus- ja merkintätutkimuksen avulla,¹¹ ja että näihin arvioihin perustuvat prosenttiperusteiset toimivuusvaatimukset ovat tärkeitä sen varmistamiseksi, että kalatiet tosiasiallisesti takaavat riittävän ekologisen jatkumon toteutumisen. Ilman varmuutta kalateiden riittävästä ekologista jatkumoa toteuttavasta funktiosta, Suomi ei voi olla varma, että se pystyy täyttämään unionioikeudellisen velvollisuutensa saavuttaa Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumien hyvän ekologisen potentiaalin. Mitattavat ennalta määrätyt toimivuusvaatimukset ovat myös keskeisiä sen varmistamiseksi, että kalatalousvelvoitteet tosiasiallisesti ehkäisevät ja vähentävät voimalaitosrakentamisesta kalastolle aiheutuneita vahinkoja vesilain 3:14 §:n mukaisesti.

WWF Suomen näkemyksen mukaan hakijan vaatimukset 1 d) ja 1 b) tulee hyväksyä, jotta voidaan varmistaa, että uudet kalatalousvelvoitteet todella vastaavat vesilain 3:14 §:n ja 3: 22 §:n mukaisia vaatimuksia, kun niiden tulkinnessa huomioidaan myös vesipuitedirektiivin vesimuodostumien tilatavoitteita koskevat velvoitteet (VPD 4(1)(a)(iii)).

2.4 Perustelut vaatimukseen muuttaa määräys 5 hakijan vaatimusten mukaiseksi

Pienpoikasistutukset ovat tärkeä tukitoimenpide virtavesialueilla luontaisen elinkierron käynnistämisen ensi vaiheessa. Aluehallintovirasto on kuitenkin päättänyt nostaa

¹¹ Ks. esim. Erkinaro ym. 2022

merkittävästi hakijan vaatimukseen verrattuna lohen ja meritaimenen vaelluspoikasten vuosittaisia istutusmääriä Kemijoen vesistöön ja mereen Kemijoen suualueelle.¹² Hallituksen esityksen (HE 277/2009 vp) mukaan vesilain 3:14 §:n mukaisten kalatalousvelvoitteiden tausta on kalanhoidollinen. Niillä pyritään muuan muassa ehkäisemään kalastolle syntyviä vahinkoja ja haittoja. Erilaisten hoitotoimenpiteiden tulee olla esityksen mukaan samanarvoisessa asemassa, ja niiden tulee olla tapauskohtaisesti valittavissa siten, että käytettävissä olevilla resursseilla saavutetaan suurin hyöty.

Hallituksen esityksen perustelut on laadittu kuitenkin ennen kuin Euroopan unionin tuomioistuin antoi tuomionsa C-461/13, joka vahvisti vesipuitedirektiivin mukaisten vesistöjen tilatavoitteiden oikeudellisen velvoittavuuden.¹³ WWF Suomen näkemyksen mukaan, ottaen huomioon direktiivin tulkintavaikutus, on selvää, että vesilain 3:14 §:n mukaiset kalatalousvelvoitteet tulee asettaa tavalla, joka takaa hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamisen. Koska hyvää ekologista potentiaalia ei ole mahdollista saavuttaa ilman, että vesimuodostumassa päästään lähelle niin häiriötöntä ekologista jatkumoa kuin mahdollista,¹⁴ kalatalousvelvoitteiden painopisteen tulisi olla kalankulun mahdollistavien rakenteiden perustamisessa.

Aluehallintovirasto on todennut päätöksessään, että osittain itseään ylläpitävät luontaisesti lisääntyvät lohi- ja meritaimenkannat ovat pitkällä aikavälillä istutuksia tuloksellisempi tapa hoitaa lohi- ja meritaimenkantoja. AVI:n päätöksen määräyksessä 5 asetetut korkeat istutusvelvoitteet eivät kuitenkaan ohjaa luvanhaltijoita kompensoimaan voimallistoiminnasta aiheutuneita poikastuotannon menetyksiä tehokkaasti toimivilla kalannousun mahdollistavilla rakenteilla, jotka varmistaisivat pääsyn lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa.

Laajaan DNA-aineistoon perustuvan ruotsalaistutkimuksen mukaan, Itämeren alueella tehdyt mittavat vaelluspoikasistutukset ovat aiheuttaneet luonnonlohikantojen perimän yksipuolistumista¹⁵. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset indikoivat, että istutettujen lohien eksyminen luonnonkantajokiin on johtanut eri lohikantojen välisten perinnöllisten erojen kaventumiseen. Tulokset korostavat mittavien kalanistutusten potentiaalisesti haitallisia vaikutuksia luonnonlohikantojen sopeutumiskykyyn ja elinkelpoisuuteen. WWF Suomi katsoo, että laitosviljelystä peräisin olevien poikasten istuttamiseen tulee näin ollen suhtautua suurella varovaisuudella, ja erityisesti välttää jokisuu- ja merialueelle tehtävien istutusten lisäämistä.

¹² Lohen vaelluspoikasten osalta aluehallintovirasto on nostanut vuosittaista istutusvelvoitetta hakijan vaatimasta 2,7 miljoonasta yli 3,2 miljoonaan. Vastaavasti aluehallintovirasto on nostanut meritaimenten vaelluspoikasten vuosittaista istutusvelvoitetta hakijan vaatimasta 300 000 poikasesta 575 735 poikaseen.

¹³ Tilatavoitteiden oikeudellinen velvoittavuus on todettu Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa C-461/13 Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e.V. v. Saksa, kohdat 39, 41 ja 43

¹⁴ Euroopan komissio 2019a, s.33

¹⁵ Östergren ym. 2021

Suuret istutusmäärät voivat myös välillisesti vaikeuttaa pääsyä lähelle vaelluskalakantojen parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa, sillä istutukset ylläpitävät loheen ja meritaimeneen kohdistuvaa suurta pyyntipainetta meri- ja jokisuualueilla.

Edellä mainituin perustein WWF Suomi katsoo, että määräystä 5 tulee muuttaa niin, että istutusmäärät vastaavat hakijan esittämiä vaatimuksia.

2.5 Perustelut vaatimukseen hyväksyä hakijan vaatimus 2 koskien *Ossauskosken, Petäjäskosken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä tehtävää toteutettavuusselvitystä ja suunnitelmaa*

Aluehallintovirasto on hylännyt hakijan vaatimuksen 2, jonka mukaan luvanhaltijoiden tulisi tehdä selvitys ja suunnitelma Ossauskosken, Petäjäskosken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä. Aluehallintovirasto on perustellut päätöstään sillä, että vesittämisestä ennalta arvioiden aiheutuu hankkeesta vastaavalle kohtuuttomia kustannuksia suhteessa saavutettavissa olevaan kalataloudelliseen hyötyyn, minkä vuoksi vaatimus tulee hylätä vesilain 3 luvun 14 §:n 2 momentin perusteella¹⁶.

Aluehallintoviraston mukaan vanhojen uomien vesittämisestä saatavat hyödyt saattavat jäädä vähäisiksi ja vaikutukset paikallisiksi, eikä vanhojen uomien vesittäminen takaa niissä poikastuotannon onnistumista. Sen sijaan vesittämisestä koituvat kustannukset ovat aluehallintoviraston mukaan ennalta arvioituna merkittävät.

WWF Suomi katsoo, että aluehallintoviraston arvio vanhojen uomien vesittämisen kalataloudellisista hyödyistä ei ole paikkansapitävä. Vähävetisiksi jääneiden vanhojen joenuomien vesittäminen ja kunnostaminen on ensisijaisen tärkeä toimenpide Kemijoen vaelluskalakantojen elvyttämisessä. Huomattava osa vesistöalueen menetetyistä lohen ja vaellussiian poikastuotantoalueista on nimenomaisesti sijainnut pääuoman rakennetun alaosan alueella.

Aluehallintoviraston arvioimiin kustannuksiin liittyen WWF Suomi toteaa, että vesienhoitotoimenpiteiden vaikutuksia vesivoimatuotantoon on tutkittu ja arvioitu vuosina 2023-2024 osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa VHS-säätövoimahankkeessa. Hankkeen seminaarissa 3.6.2024 esiteltyjen tulosten mukaan vesienhoitotoimien sähkömarkkinavaikutukset jäävät vähäisiksi. Vesivoiman luontainen vaihtelu on moninkertaista ympäristösäätelyn aiheuttamiin muutoksiin verrattuna. Lisäksi rajoittava vaikutus kohdistuisi ajoille, jolloin vesivoiman suhteellinen arvo on vähäisin. Arvioiden mukaan ekologisesti merkityksellisiä vaikutuksia saadaan aikaan keskimäärin

¹⁶ Vesilain 3:14 §:n 2 momentin mukaan *kalatalousvelvoitteen toimenpiteiden suorittamisesta ei saa aiheutua niillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna hankkeesta vastaavalle kohtuuttomia kustannuksia.*

joidenkin prosenttien vähenemällä, mitä ei WWF Suomen näkemyksen mukaan voida nähdä kohtuuttomana kustannuksena.

Vanhujen uomien vesittäminen kalataloudellista hyötyä korostaa se, että toimenpide tukee vesipuidedirektiivistä johdettavaa vaatimusta päästä lähelle parasta toteutettavissa olevaa ekologista jatkumoa, mikä puolestaan mahdollistaa Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumien hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamisen. Vaelluskalojen luontaisen elinkierron palauttaminen on nimittäin sitä todennäköisempää, mitä vähemmän patoja kalojen on ohitettava lisääntymis- ja syönnösalueiden välillä. Näin ollen on välttämätöntä pyrkiä luomaan luontaista lisääntymistä myös joen alaosille. Vanhujen joenuomien kunnostaminen ja niihin juoksutettava ympäristövirtaama mahdollistavat vaelluskalojen lisääntymisen myös rakennutulla jokiosuudella.¹⁷

Ottaen huomioon vanhujen uomien vesittäminen kalataloudelliset hyödyt, mukaan lukien niiden merkitys unionioikeudellisen velvoitteen täyttämässä saavuttaa Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumien hyvä ekologinen potentiaali, WWF Suomi katsoo, että hakijan vaatimus 2 tulee hyväksyä.

2.6 Perustelut vaatimukseen hyväksyä hakijan vaatimus 3 siltä osin kuin vaatimuksessa vaaditaan asettamaan *Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijoiden velvoitteeksi hakea rakentamislupaa ja toteuttaa kalatiet*

Aluehallintovirasto on hylännyt hakijan vaatimuksen 3, jonka mukaan Vanttauskosken, Pirttikosken, Seitakorvan ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijat tulisi velvoittaa hakemaan rakentamislupaa kalateille 9 vuoden kuluessa ja toteuttamaan ne 12 vuoden kuluessa siitä, kun valituksenalainen päätös on saanut lainvoiman. Aluehallintoviraston mukaan, koska vaellusyhteyttä ei ole vielä avattu Isohaaran voimalaitosta pidemmälle, on ennenaikaista asettaa velvoite kalannousun ja alaskaelluksen mahdollistavien rakenteiden suunnittelusta ja hakemusasioiden vireille saattamisesta pidemmälle kuin Kemijoen viidelle alimmalle voimalaitokselle.

WWF Suomi katsoo, ettei hakijan vaatimusta 3 voida pitää ennenaikaisena. Vaatimuksen mukaiset voimalaitokset sijaitsevat Keski-Kemijoen vesimuodostuman alueella, jonka ekologinen tila on arvioitu tyydyttäväksi suhteessa parhaaseen saavutettavissa olevaan tilaan. Suomella on vesipuidedirektiivistä peräisin oleva EU-oikeudellinen velvoite saavuttaa vesimuodostuman hyvä ekologinen potentiaali vuoteen 2027 mennessä, minkä vuoksi tarve asettaa velvoitteita, jotka varmistavat, että Keski-

¹⁷ Tästä on jo konkreettista näyttöä lijoelta vanhassa luonnonuomassa olevan Uiskarin kalatien osalta. Uiskarin kalatietä on viime vuosina kunnostettu ja siihen on juoksutettu vettä tavanomaista enemmän. Toimenpiteiden ansiosta Uiskarin kalatiessä havaittiin vuonna 2018 ensimmäistä kertaa luonnonkudusta peräisin olevia lohenpoikasia.

Kemijoen vesimuodostuman alueella päästään lähelle niin häiriötöntä ekologista jatkumoa kuin mahdollista, on ilmeinen.

Edellä mainituin perustein WWF Suomi katsoo, että hakijan vaatimus 3 tulee hyväksyä siltä osin kuin vaatimuksessa vaaditaan asettamaan Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijoiden velvoitteeksi hakea rakentamislupaa ja toteuttaa kalatiet. Vesipuidedirektiivin velvoittavan vesimuodostuman tilatavoitteen toteuttamiseksi rakentamislupa tulisi kuitenkin osoittaa haettavaksi viimeistään vuoteen 2027 mennessä hakijan alkuperäisestä vaatimuksesta poiketen.

3. YHTEENVETO

WWF Suomi katsoo, että valituksenalaisen päätöksen mukaiset kalatalousvelvoitteita koskevat määräykset eivät ole riittäviä takaamaan sitä, että Ala- ja Keski-Kemijoen vesimuodostumissa päästään lähelle niin häiriötöntä ekologista jatkumoa kuin mahdollista. Tämän vuoksi määräykset eivät myöskään vastaa niitä vaatimuksia, jolle ne tulisi voimassa olevan lainsäädännön mukaan asettaa, koska ne eivät mahdollista vesimuodostumien hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamista vuoteen 2027 mennessä. Koska kyseessä on EU-oikeudellinen velvollisuus, WWF Suomi katsoo, että määräyksiä on välttämätöntä muuttaa WWF Suomen valituksessa esittämällä tavoilla.

WWF Suomi pyytää, että hallinto-oikeus varaa meille tilaisuuden lausua asiassa annettavista vastineista ja lausunnoista.

Helsingissä 4.9.2024

Maailman Luonnon Säätiö – World Wide Fund for Nature (WWF), Suomen Rahasto sr

Elina Erkkilä, suojelujohtaja

Matti Ovaska, suojeluasiantuntija

Raija-Leena Ojanen, oikeudellinen neuvonantaja, varatuomari

Valmisteluun on osallistunut myös avustava juridiikka-asiantuntija Taika Tiesmaa.

LÄHTEET:

Kirjallisuus

Erkinaro, Jaakko; Jaukkuri, Mikko; Jääskeläinen, Jarno; Mäntyniemi, Samu; Orell, Panu; Rinnevali, Riku ja van der Meer, Olli: Kemilohi : Isohaaraan palaavan lohipopulaation koko ja lohien hakeutuminen kalateihin vuonna 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 34/2022.

Hellsten, Seppo; Koljonen, Salla ja Turunen, Jarno: Ympäristövirtaaman toimeenpano – Ekologisten hyötyjen arviointiin perustuva kriteeristö ja priorisointimenetelmä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 26/2023.

Hollo, Erkki: Oikeudellinen selvitys kalatalousvelvoitteiden tarkistamisesta Montan sopimuksen valossa. Helsinki 2010.

Karjalainen, Niina; Lindholm, Anne, Pasanen, Jari; Puro-Tahvanen, Annukka; Räinen, Pekka ja Ylikörkkö, Jukka: Kemijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma vuosille 2022–2027. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 3/2022

Östergren, Johan; Palm, Stefan; Gilbey, John; Spong, Göran, Dannewitz, Johan; Königsson, Helena; Persson, John and Vasemägi, Anti: A century of genetic homogenization in Baltic salmon—evidence from archival DNA. Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences Volume 288, Issue 1949, 2021.

<https://doi.org/10.1098/rspb.2020.3147>

Virallislähteet

Euroopan komissio (2019a): COMMON IMPLEMENTATION STRATEGY FOR THE WATER FRAMEWORK DIRECTIVE (2000/60/EC) Guidance Document No. 37 Steps for defining and assessing ecological potential for improving comparability of Heavily Modified Water Bodies. 2019.

Euroopan Komissio (2019b): Commission staff working document: Second river basins management plans - Member State: Finland. SWD (2019) 46 final.

HE 277/2009 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle vesilainsäädännön uudistamiseksi

Oikeustapaukset

EUT C-322/88, *Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles* (1989)

EUT C-106/89, *Marleasing* (1990)

EUT C-461/13 *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e.V. v. Saksa* (2015)